

EĞİTİM SÜRECİNDE ANA-BABALARIN ÇOCUKLARINA OLAN ETKİLERİ

Şükrü DÜZGÜN*

Özet : Bu çalışmada eğitim sürecinde ana-babaların çocuklarına olan etkileri ele alınmıştır. Betimsel yöntem kullanılmış ve kaynak taraması yapılmıştır. Eğitim sürecinde ana-babalar çocuklarını çok farklı yönlerden etkilemektedirler. Çocukların okulda başarılı olabilmelerinde ana babalarının önemli etkileri bulunmaktadır. Örgün eğitim sisteminin amacına ulaşabilmesi için bu etkiler iyi bilinmeli ve daima göz önünde bulundurulmalıdır.

Öğrencilerin iyi yetişmelerinde okul tek başına yeterli değildir. Öğrencilerin başarılı olabilmesi için öğrenci ile ilgili herkesin rolünün ve öneminin bilinmesi gerekir. Bu bağlamda çocukların başarılı olmalarında önemli bir yeri olan ana babaların çocuklara olan etkilerinin iyi bilinmesinde büyük yararlar vardır. Bu çalışma ile okulun en yakın yardımcıları olan ana-babaların eğitim sürecinde çocuklarına olan etkileri ele alınmıştır.

Araştırmada ana baba davranışlarının çocukta davranış bozukluğuna, okul başarısızlığına ve çocuklarda depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, hostilite, somatizasyon gibi ruhsal belirtilere neden olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ana- baba tutumu

Çocuk dünyaya gelir gelmez ilk etkileşimde bulunduğu kişiler, aile bireyleri ve özellikle ana ve babasıdır. Bu etkileşim, çocuğun tüm yaşamı boyunca devam eder. Aile, çocuğun kişilik yapısının temellerinin atıldığı ve gelişimsel açıdan önemli dönemlerin yaşandığı bir ortamdır. Çocuğun kişilik yapısının oluşmasında ana ve baba etkisinin önemli bir yeri ve değeri vardır. Özellikle psikanalitik yaklaşıma göre çocuğun yakın çevresindekilerle ilk yıllardaki ilişki ve etkileşimlerinin onun kişilik gelişmesinde büyük bir önemi olduğu vurgulanmaktadır. Ana ve babanın çocuk üzerindeki etkisi sadece kişilik yapısının şekillenmesinde değil, ilerdeki yıllarda çocuğun eğitim yaşantısı, meslek seçimi gibi bir çok alanda da kendini göstermektedir. Bu durum ana-babanın çocuk üzerindeki önemini açıkça ortaya koymaktadır (Yörükoğlu, 1979).

Annenin çocuğuna etkisi ta doğum öncesi dönemde başlamaktadır. Doğum öncesi dönemde annenin çocuğa önemli etkileri bulunduğunu belirten Ekşi, bu konuda şunları belirtmektedir:

“Ailenin çocuk üzerindeki etkileri daha çocuk anne karnında iken başlar. Gebe anne sürekli kızgınlık, öfke, düş kırıklığı, huzursuzluk duygularıyla yüklüyse, aşırı biçimde huzursuz korkulu ise, bu heyecanlar anne kanı ve hormonları yoluyla bebeğe geçer. Böylece annenin duyguları, tepkileri bebeği daha anne karnında iken etkilemeye başlamış olur. Bu bilinçli ya da bilinç dışı duygular, heyecanlar, sürekli ve uzun süreli ise, bütün bunlar doğumdan sonra bebeği olumsuz etkiler. Örneğin

---

* Y.Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, K.K.Eğitim Fakültesi., Eğitim Bilimleri ABD.

sürekli ağlama, hiçbir neden yokken uyku ve beslenme bozuklukları, aşırı gaz sancıları, huzursuzluklar gibi... (Ekşi, 1990)”.

İlk doğduğu andan itibaren de ana-babanın çocuğuna olan etkisi büyük olmaktadır. Ana babanın kişilik yapıları, eğitim durumları, meslekleri, ruh ve beden sağlığı, zihinsel gelişim düzeyleri, birbirleriyle olan ilişkileri çocuğun kişilik gelişimini etkiler.

Aile çocuğun eğitiminde ilk ve en etkili bir kurumdur. Ünlü çocuk psikoloğu Erikson' a göre bebeklik dönemi güven ya da güvensizlik evresidir. Temel güven ya da güvensizlik duyguları *anne-bebek ilişkisine bağlı* olarak gelişir. Anne-bebek ilişkisindeki olumluluk, tutarlılık, süreklilik ve aynılık çocukta temel güven duygusunun özünü oluşturur. Eğer anne bu dönemde bebeğin temel ihtiyaçlarını karşılar, onu koruyup kollar ve bebeğe ilgi, sevgi ve şefkat gösterirse bebekte temel güven duygusu gelişir. Böyle bir bebek sonraki yıllarda güvenli, yeterli, kararlı ve girişken kişilik özellikleri gösterir. Kendine güvenir. Kendini karşılaştığı güçlüklerle başa çıkacak yetenekte bulur. Dış dünyaya güvenir. Gelecek konusunda iyimserdir. Anne-bebek ilişkisi olumsuz ise çocukta güvensizlik duygusu oluşur. Bu da çocuğun ilerideki yaşamında dünyaya, insanlara ve kendisine karşı güvensiz bir birey olmasını sağlar. Sonraki yıllarda güvensiz, yetersiz, bağımlı ve içedönük gibi kişilik özellikleri gösterir. Bu gibi durumlar, çocuğun yaşamının sonraki dönemlerinde bir çok hastalık ve ruhsal bozukluğun temelini oluşturur. Temel güven duygusundan yoksunluk alkol ve uyuşturucu madde alışkanlığına ve şizoid ya da depresif türde içe kapanmaya yol açabilir. Araştırmalar bebeklik döneminde temel güven duygusu geliştirememiş çocukların, ileride ruhsal bozukluklar, aşırı korkular, aşırı kıskançlık, bencillik, sabırsızlık, saldırganlık gibi davranışlar gösterme olasılıklarının fazla olduğunu ortaya koymaktadır (Tan, 1964).

Yörükoğlu, ana ve babadan ilgi ve sevgi görmeyen çocuklarda güvensizlik, öz saygısını yitirme ve terk edilmişlik duygularının geliştiğini belirtmektedir.

Her çocuk aile içindeki bireylerin yapıp ettiklerini görerek, onların söylediklerini dinleyerek bunları öğrenir, benimser. Çocuk, insan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık ve işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazandığı gibi anlaşmazlık, çekişme, çatışma gibi olumsuz durumları da evde öğrenir. Ana ve baba tutumunun çocuğun tüm yaşamını etkileyen bir güç olduğunu belirten Köknel, bu konuda şunları söylemektedir:

“Anne ve babanın ses tonundaki yumuşaklık, ilgilerindeki sevecenlik, ilişkilerindeki özveri çocukta sevinç, neşe ve mutluluk duygularını doğurur. Bu duygular sevginin ilk tomurcuklarıdır. Çocukta sevgi, anne babanın gösterdiği denge, düzen, ilgi, anlayış, bağlılık, beğeni, sevecenlik ve özveri oranında gelişir. İnsanın bütün yaşam boyu duyduğu ilgi ve sevginin açılıp gelişmesi, olgunlaşması, renklenmesi, çocukluk çağında sevgi ve gereksinimine sağlanan doyuma bağlıdır. İnsanın bütün ilişkilerinde görülen olumlu ya da olumsuz tutum ve davranışlarında bu doyum önemli rol oynar. Çocuk büyüdükçe anne babadan aldığı sevgi oranında çevredeki kişilere nesnelere olaylara ilgi ve sevgi göstermeye başlar. Ana baba sevgisine aile, kardeş, arkadaş sevgisi eklenir. Zamanla bunlara doğa, insan, evren sevgisi katılır. Sevgi nitelik ve nicelik açısından gelişip yayıldıkça renklenip

biçimlendikçe kişiliği olgunlaştırır ve yüceltir. Sevgi yeterince doyurulmazsa güvensizlik yaratır”(Köknel, 1985).

Her ana baba çocuğuna bu sevgiyi verebiliyor mu? Kuşkusuz hayır. Evlerinde sürekli bir gerginlik, didişme, huzursuzluk olan, çocuklarını sürekli azarlayan, döven ve hırpalayan ana babalar bulunmaktadır. Gözlemlerimiz “kızını dövmeyen dizini döver, dayak cennetten çıkmıştır, çocuk dediğin, büyüklerinin bir dediğini iki ettirmez, çocuk dediğin anasından babasından korkar, çocuk dediğin büyüklerin vurduğu yerde gül biteceğini bilir” gibi inanç ve anlayışta olan ana babaların çoğunlukta olduğunu göstermektedir.

Bir insanın toplum yaşamında işlevlerini gereğince yerine getirebilmesi, başarılı ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi için ancak sağlıklı bir kişilik gelişimi ile olanaklıdır. Her ne kadar kişilik gelişiminin insanın tüm yaşamı boyunca sürdüğü kabul edilse de kişilik oluşumu ve yapılanmasında temelin çocukluk döneminde atıldığı gerçeği geçerliliğini korumaktadır. Bu temelin en önemli yapı taşları ise **sevgi**, **ilgi** ve **güvendir**. Bunların var olduğu bir ortamda yetişen bir çocuğun başarılı ve yetişkin bir birey olarak toplumda yer alma olasılığı yüksektir. Buna karşılık gerek çocukların ve gerekse yetişkinlerin psikolojik bunalımlarının, davranış bozukluklarının ve başarısızlıklarının kökeninde bu yapı taşlarının eksikliği ve yetersizliği bulunmaktadır. Buğday tohumu ancak elverişli bir toprakta yeşerip gelişerek başak verir. Bir sazlıkta buğdayın yetiştiğini kimse görmemiştir. Bunun gibi bir çocuk için de başta uygun bir aile ortamına gereksinim vardır. Çocuk özellikle okul öncesi dönemde ana-babanın çok baskın etkisi altındadır. Onların olumlu ve olumsuz yanlarını özdeşim yoluyla alır, benimser ve içine sindirir. Çocuk aile bireylerini kendine örnek alır. Kişiliğin oluşumu için gerekli olan özdeşleştirmeyi aile içindeki yakınlarıyla gerçekleştirir. Eğer çocuğun kendine örnek aldığı, kendisiyle özdeşleştiği yakınları anormal davranışlara sahip ise bu kötü davranış örnekleri çocuğa da geçer. Nitekim Yavuzer, 214 hükümlü üzerinde yaptığı bir araştırmada, bunların % 54'nün birinci dereceden akrabaları arasında hüküm giymiş suçluya rastlanıldığını belirtmektedir (Yavuzer, 1992).

Aile içindeki ilişkilerin temelini anne ve babanın birbirine karşı göstermiş oldukları tutumlar oluşturur. Ana baba arasındaki iletişim şekli çocuklara da yansır. Eğer aile içinde gergin ve çatışmalı bir ilişki varsa bu çocuklar için güvensiz ve tedirgin bir ortam yaratır. Duygusal ve toplumsal etkileşimin iyi olduğu aile ortamında yeteri kadar sevgiyle büyüyen çocuklar bir bütün halinde yani sosyal, duygusal, zihinsel ve devinimsel yönden gelişme olanağına sahip olurlar.

Ana-babalar ya da yetişkinler çocuklar ve gençler hakkında birçok görüşler ileri sürerler:

“Şimdiki çocukları ve gençleri anlamak, onları disiplin altına almak iyice zorlaştı. Büyüklere karşı saygıları kalmadı. Söz dinlemiyorlar. Çalışmıyorlar. Küçük yaşlardan itibaren sigara içmeye başlıyorlar. Çok kötü alışkanlıklar kazanıyorlar. Ailelerinin ve toplumun değerleri, kuralları onlar için bir şey ifade etmiyor. Gençliğimizde biz böyle miydik?”

Büyüklerin, ana-babaların çocukların ve gençlerin bu kabul edilemez davranışlarında kendi paylarının olup olmadığını düşünme gereği duymadan ta Sümerlerden (İ.Ö.3500-1900) beri benzer yakınmalarda buldukları görülüyor. Sümerler zamanında kalma bir tablette şu sözler yazılı:

“Artık büyü. Okuluna git, oku. Sokaklarda aşağı yukarı dolaşma, Sen sabah-akşam bana eziyet ediyorsun. Sabah akşam eğlence uğruna zamanını boşa geçiriyorsun.”

Ortalama dört bin yıl önce söylenmiş bu sözlerin halen güncelliğini koruması ne kadar şaşırtıcı değil mi? Bu değişmezliğin üzerinde önemle durmak gerekir. Bilimsel düşünenler, olaylarda neden-sonuç ilişkisini bilenler, bir deneyin aynı koşullar altında sayısız defa tekrarlanması halinde aynı sonucu vereceğini bilirler. Bu gerçekten yola çıkarak büyüklerle küçükler arasındaki bu anlaşmazlıkların, çocuk ve gençlerdeki bu kabul edilemez davranışlarının temel sebebinin küçüklerle büyükler arasındaki iletişim bozukluğundan ve ana-baba tutumlarından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Cüceloğlu iletişimi trafiğe benzetir ve iletişim kazalarının sonucunda “yaralananlar” ve “ölenler” vardır. Küsenler, ayrılanlar ve gücenenler yaralıları, kendi içine kapanıp yalnızlığa gömülenler ise ölenleri oluşturur. Bu tür “kazalar” nedeniyle birçok çocuk evden kaçıyor. Hatta karne zamanlarında bazıları ölümü seçiyor. Onları “adam” etme uğruna küçükük yüreklerine korkuyu salıyoruz.

Ana-babalarla çocuklar karşılıklı olarak birbirini anlayamıyorlar. Aralarında iletişimsizlik mevcuttur. Bunun nedeni de belki inanarak belki de başka bir yol bilmedikleri için zorunlu olarak uyguladıkları eğitim anlayışından ileri gelir.

Ana-babalar çocuklarının beğenmedikleri yönlerini törpüleyerek onları değiştirmeye çalışıyorlar. Böyle yaptıklarında onların gelecekte daha iyi insanlar olacaklarını düşünüyorlar. Hiçbir ana babanın çocuklarıyla ilgili iyi niyetinden şüphe etmiyoruz. Ancak mutlu bir ilişki ve sağlıklı çocuklar yetiştirmek için iyi niyet yetmiyor.

Ana-babalar çocukları için hiçbir özveriden çekinmiyorlar. En önemli amaçları çocuklarının en iyi biçimde gelişmeleri ve yetişmeleridir. Ancak bu amacın gerçekleşmesi için nasıl bir yol izlemeleri, var olan bilgi ve deneyimlerinin dışında daha neleri bilmeleri, nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilinçsiz olanlar çoktur. Bu nedenle ana-babalar çocuklarının gelişimlerine, eğitimlerine yeterli biçimde ve düzeyde yararlı olamadıkları gibi çoğu kez onların normal gelişmelerini engelliyor, istenmeyen sorunların gelişmesine de neden oluyorlar.

Bir çocuk tüm kişilik olanaklarını özgürlük içinde kullanarak gelişir. Belirli, kendine özgü kişiliğe erişir. Çocuğun bu süreç içinde kendi olanaklarını tanıyarak, onları kullanarak kendine yeterli duruma gelmesi, kendi kendini yönetebilmesi çabasında ana-babalar bir yardımcı, yönlendiricidir.

Çocuk hiçbir yönüyle yetişkinin bir örneği değildir. Bedensel yapısı, zihinsel ve duygusal özellikleriyle bambaşka bir varlıktır. Kendine özgü dünyası, gelişme ve büyüme süreci vardır. Çocuğun iyi yetişmesine yardım etmek için onu tüm yönleriyle tanımak, gerekli önlemleri almak ve yardımcı olmak gerekir.

Çocuğu mutlu bir yaşantıya eriştirmek için ona iki aşamalı yardım edilebilir:

1. Çevrenin tüm olanaklarını mümkün olduğu kadar iyi, düzenli ve tutarlı bir biçimde düzenleyerek bu çevrede normal gelişmesini sağlamak,
2. Yetersizliklerini, yeterliliğinin sınırlarını, başka bir deyişle kişiliğini tanıtarak yaşantısına buna göre yön vermesine yardımcı olmak.

İnsan kendi gerçeklerine göre; özellik ve olanaklarına göre davranarak başarılı ve mutlu olabilir. Böylece bir doyum elde edebilir. Çevremizdeki kişileri incelediğimizde yetenekleri ve kişilik özellikleriyle, yaşamdan beklentileri arasında büyük çelişkiler içinde olanların sayısının oldukça çok olduğunu görebiliriz. Yaşamda başarılı olabilmek için ilgi, yetenek ve tüm kişilik özelliklerimizi tanımak, gereksinimlerimizi bilmek, çevre olanaklarını tanımak, gerçekçi ve ulaşılabilir amaçlar belirlemek, amaçlara ulaştıracak yöntem ve teknikleri, kullanılacak araç-gereçleri ve zamanı iyi saptamak gerekir. Çocuklara yapılacak en uygun yardım bu alanlarda yapılan yardımdır. Yani onların kendilerini ve çevrelerini tanımalarına, kendilerine en uygun amaçları saptamalarına ve doğru kararlar almalarına yardım etmektir.

Ana babalar çocuklarından çok ve büyük başarılar bekler.. Çünkü onlardan sonra çocukları soylarını sürdürecekle. Böylece gelecekte unutulmayacaklar. Hem içgüdüsel ve hem de bilinçli olarak çocuklarının yarınlar için var olmalarını beklerler. Ayrıca hayatlarında gerçekleştiremedikleri amaçlarının çocukları tarafından gerçekleştirilmesini beklerler. Gerçekleştiremedikleri amaçlarını, özlelerini çocuklarının gerçekleştirmesini görmek, yaşamak isterler. Örneğin biri yargıç olmak, varlıklı olmak, sanatta, politikada yükselmek istemiştir; ancak yeteneklerini, olanaklarını bilmediğinden, kendisini tanıyamadığından yıllarca bu amaçlar için yorulmuş, gücünü, zamanını tüketmiştir fakat bir türlü bunları gerçekleştirme olanağını bulamamıştır. Şimdi bunları çocuğunun gerçekleştirmesini bekler. Dağın ardında kalan düşlerini gerçekleştirecek artık çocuklarıdır.

Ana babalar çocuğu belirlediği alanlara yöneltmek için değişik tutumlar sergilerler:

- Onda bu alanlara yönelmesi için özendirici örnekler verirler.
- Çocukta bu alana ilgi uyandırmak için sık sık söz konusu ederler.
- Buna karşı çocukta ilgi, çaba ve başarı göremeyince baskı yapar, sıkıştırır, hatta döverler.
- Kardeşleri, arkadaşları yanında kınar, eleştirir, arkadaşlarından geri kaldığını başına tokmak gibi vururlar.
- Evdeki suçlamaları yetmiyormuş gibi dışarıda da başkalarına kötülerler.
- Oyunu yasaklarlar.
- Gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalırlar.
- Özel günlerde armağan almazlar.

Beklediği yolda ilerlemeyen yavrusuna yapmadığı kalmaz. Ancak çocuktan beklediği çocuk için değil, kendisi içindir. Beklentilerinin çocuğun yeteneklerine,

ilgi ve ihtiyaçlarına, duygusal ve fizik yapısına uygun olup olmadığına bakmaz. Çocuğu bilinçsizce, istenilen bir yolda yürütmeye zorlarlar.

Okulda öğretmenler de çocukların özel niteliklerine, yeteneklerine bakmadan güçleri üstünde başarı bekler; bu konuda çocukları zorlarlar.

Çocuğun beden gücünün, bilişsel ve duygusal gelişim düzeyinin beklentilere olumlu yanıt verecek yeterlikte olup olmadığı araştırılmalı, neyi ne zaman başaracak düzeye geleceği öğrenilmeli buna göre önlemler alınmalıdır. Bu kurala uymayan ana babalar vardır. Daha beş yaşındaki çocuklarının büyüdüğünde doktor olacağını aşılarlar. Çocuğu kendi gerçeklerinden, kendi dünyasından uzaklaştırırlar. Bir düşsel dünyaya götürürler. Çocuğun bir şeyi kavrayabilmesi, bir işi başarabilmesi için belirli bir gelişim ve olgunlaşma düzeyine erişmesi gerekir. Bu nedenle yapılacak en önemli iş çocuğu tanımadır.

Çocuğun ilgi ve gereksinmelerini, bilişsel ve duygusal gelişmesini, fiziksel ve toplumsal olgunluğunu tanımadan onlara yönelmenin, onlardan bir şeyler beklemenin doğuracağı sorunlar çoktur. Bunlara sorunları yüzünden Rehberlik ve Araştırma Merkezine getirilen bazı somut örnekler verelim:

O.Y. 12 yaşında. İlköğretim 6.sınıfta. Derslerinden başarısız. Korku ve kaygıları var. Gece yatağını ıslatıyor. Uyumsuz. Arkadaşlarını dövüyor.

Yapılan incelemede ana-baba çocuktan gücü üstünde çok şeyler bekliyor. Şimdiden mesleğinin adını koymuşlar: Bilgisayar mühendisi. Bunun için çocuktan hep başarı beklemişler. Umduklarını bulamayınca da ona kırıcı davranmışlar. Uygulanan zeka testlerine göre Z.B.(I.Q) 74. Bu ise çocuğun zekasının geri olduğunu, sonuçta okulda başarısız olmasının kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Oysa ana-baba çocuğun başarısızlık nedeni olarak sadece tembelliği ele alıp onun üzerinde durmuşlar, çocuğu zorlamışlardır. Çocukta zeka geriliğini hiç düşünmemişlerdir. Çocuğu zorlamışlar. Zorlayınca da çocukta davranış bozuklukları oluşmuş.Çocuktan çok şeyler beklenirken başarısızlığa düşen çocuk ana baba ve arkadaşları yanında güvensizlik duygusu geliştirmiş. Daha da başarısızlığa uğrayacağı düşüncesi yaşama ve onun güçlüklerine karşı korku ve kaygılar boy atmaya başlamıştır. Görülüyor ki ana-babanın eğitim konusundaki bilgisizlikleri, çocuğu tanımadaki yetersizlikleri çocukta problemlerin doğmasına neden olmaktadır.

V.S. 14 yaşında 7. Sınıfta. Derslerinde başarısız. Çalışma isteği yok. Okulda çekingen ve sessiz. İçte dönük bir çocuk. Kardeşini kıskanmakta. Ona kötü davranmaktadır.

Yapılan incelemede çocuğun Z.B. 70. Çocuk okulda başarısızdır. Bu çocuktan başarı beklenilmesi gereksizken başarı beklenmektedir. Çocuk zorlanmaktadır. Başarması beklenen ders programı karşısında yetersizliğini yaşadıkça üzülme, kendisine güveni azalmakta ve bir takım davranış bozukluklarını göstermektedir. Doğal olarak okulda başarılı olan; açık açık övülen, sevilen kardeşini de kıskanmaktadır, ona kötü davranmaktadır.

Ana babaların çocuklarından sağlıklı, becerikli, başarılı, uyumlu, doğru, temiz ve düzenli, anlayışlı ve yürekli olmaları yönünden bir çok beklentileri vardır. Ama bu konularda çoğunlukla beklentilerden öte bir şey yapıldığı pek görülmez. İstenen davranışların nasıl kazandırılacağını, istenmeyen davranışların nasıl yok

olunacağı, çocuğun özelliklerine, yeteneklerine göre normal gelişiminin nasıl bir ortamda, ne tür önlemlerle sağlanacağı araştırılmaz, öğrenilemezse ona nasıl yardım edilebilir? Öyle ana babalar vardır ki evde yapabilecekleri basit işleri bile çocuklarına yaptırmazlar. Onlara yaşına ve özelliklerine uygun görev ve sorumluluklar vermezler. Sonra gün gelir onlardan başarı beklerler. Bunu göremeyince de kızarlar. Bu tutarlı bir davranış değildir. Uygun olan çocuğun her yaşta beden ve zihin güçlerine, özelliklerine göre yapabilecekleri işleri onlara yaptırmaktır. İşlerin ve çocukların özelliklerini bilmek, buna göre çocukları çalıştırmak, onlara görev ve sorumluluklar vermek yararlı olur. Gelişmenin en etkili yolu çalışmaktır. Çocuk iş içinde öğrenecek, başardığı işten dolayı kendine güveni artacak ve gelişme olanağı bulacaktır. Evde görev ve sorumluluklar verilen çocuk çevreye bu yoldan açılacak, beceri ve uyum kazanma olanağı bulacaktır. Böylece karşılaştığı problemlere çözüm yolları düşünmek ve bulmak zorunda kalacaktır. Yargılama yeteneği gelişecektir. Güçlükler karşısında ancak direnerek sonuç alınabileceğini öğrenecektir. Böylece de kararlı, sabırlı ve dengeli bir kişilik kazanacaktır.

Özetle çocuktan neler istiyor, ondan neler bekliyorsak bu istek ve beklentilerimiz ona göre olmalı, çocuk için olmalıdır. Onun ilgi, gereksinim ve yetenekleri dışında altında ve üstünde olan istek ve beklentilerimiz, çocuğu başarısız yapar; öğrenmeye ve okula ilgisiz kılar. Kendisine güveni azalır. Yaşamdan ve sorunlardan korkar. Verilen işlerde başarısızlığa düşmemek için başarısızlığın verdiği acı duyguları yaşamamak için onlardan kaçır. Bunun için de nedenler uydurur. Böylece yalancı olur. Yalanı sökmeye o işi yapmamak için açıkça direnir. İnatçılığa ve isyancılığa yönelir. Bu nedenlerle çevresiyle ilişkileri bozulur. Kendi öz değerlerine, gücüne ve kişiliğine de güvensizlik geliştirmiş olur. Kaygı, korku ve bunalımlar yaşır. Kurtuluşu evden ve okuldan kaçmakta bulur. Değişik çevrelerde mutluluğu arar. Dış dünyada başarısız olduğundan iç dünyasına sığınır. Giderek gerçeklerle ilişkisi azalır.

Ana babalarda görülen bir başka tutum da çocuklarda hiç yanlış davranış görmek istememeleridir. Oysa çocuğun uygun davranış modellerini öğreninceye kadar yanlışlıklar yapması, kabul edilemez davranışlar göstermesi; hatta suçlu duruma düşmesi doğal karşılanmalıdır. Çocuğun yanlışlıkları karşısında öfkelenmeden, kızmadan, yanlışlıkların nedenlerini araştırmak, bu nedenleri ortadan kaldırmak, çocuğa doğruyu göstermek ve yaptırmak gerekir.

Çocukların iyi insan olarak yetişmesi konusunda bazı ana babalar aşırı titizlik gösterirler. Çocuğun her davranışını denetim altında tutarlar. Girişkenliğine izin vermezler. Çocuklara özgürce, fizik ve zihin güçlerini, yeteneklerini kullanmaları için fırsat ve imkan vermezler. Çocuktaki gelişme dinamiğini bilinçsiz baskı ve etkilerle körletme çocuğa zarar verir. Böylece etkinliği engellenen çocukta yetenekler gelişmez. Çocuk yeterli ve yetersiz yanlarını, yani kendini tanıyamaz. Hep bir yardımcı ile, koltuk değnekleri ile yürüyen çocuk, yaşam etkinlikleri karşısında yalnız kalınca bocalar durur. Çekingen, sıkılğan, başarısız ve gelişmemiş bir kişiliğe sahip olur. Yaşam güçlükleri karşısında yenilir. Çocuklardaki davranış bozukluklarının başlamasında ve gelişmesinde ana-babaların yanlış tutumları büyük rol oynar.

Bazı ana-babalar çocukları buyrukları altında birer otomat olarak tutmaktan özel bir zevk alırlar. Bunu bir doyum aracı olarak benimserler. Çocuklarının hoşlarına gitmeyen sözleri ve davranışları karşısında sert davranmayı, baskıyı, korkutmayı ve hatta dayağı tercih ederler. Bu yolla çocuklarını doğru, olumlu ve iyi davranışlara kavuşturacaklarını sanırlar.

Bazı ana babalar da başkalarıyla olan çatışmalarından doğan bunalımlarını, duygusal gerginliklerini, öfkelerini çocuklara yansıtırlar.

Ancak bunların tümü zararlıdır. Çocuk üzerinde baskıya, korkuya dayanan otorite ana babayı başarısızlığa götürür. Çünkü baskı ve korku altında yeteneklerini ve tüm kişilik olanaklarını özgürce kullanamayan çocuk, hem derslerinden başarısız olur hem de bir bütün olarak gelişemez.

Çocuklara kendimizi kabul ettirmek, dediklerimizi yaptırmak, onları iyiye ve doğruya yöneltebilmek için ilişkilerimizde sevgiyi ve özgürlüğü temel ilke olarak ele almalıyız. Çocuklarımızın sadece fizyolojik gereksinimlerini karşılamak yetmez. Sağlıklı büyümelerinde ve gelişmelerinde **sevgi** de çok etkilidir. **Pestalozzi** “Temelinde sevgi olan hiçbir eğitim başarısızlığa uğramaz.” demektedir. Sevildiğini, istendiğini ve benimsendiğini anlayan, buna inanan çocuk, güvenlik içinde daha özgürce yaşar. Sevginin verdiği rahatlığı ve mutluluğu yaşamayan, duygusal bunalım içinde olan çocukta beslenme, yeme güçleşeceği gibi sindirim olayı da normal işlemez. Ancak sevgiyi çocuktan beklediğimiz iyi davranışların karşılığı olarak kullanmak zararlıdır. Çoğu kez ana babalar “şunu yaparsan severim” diyerek bir şeyi sevgi karşılığında yaptırmaya zorlarlar. Çocuk da isteneni yaptığı için sevildiğini, asıl sevilenin yaptığı şey olduğunu sanır. Bu nedenle sadece kendisini sevdiğimizi, kendi varlığının bizim için önemli olduğuna inandırmak gerekir. Çocuk gerçekten sevildiğini anlarsa sevene ve onun isteklerine karşı olumlu davranır. Ancak çocuğa karşı ilgi ve sevgimiz de normal sınırları aşmamalıdır. Aşırı ilgi ve sevgi gösterilen çocukların şımarık, yaşam gerçekleri karşısında korkak, beceriksiz ve başarısız kaldıkları görülmektedir. İleri yaşlarda çeşitli uyum güçlükleri, duygusal gerginlikler türünden problemler yaşadıkları ve mutsuz oldukları gözlenmiştir.

Sevgi konusunda sakıncalı davranışlarımızdan biri de çocuklar arasında ayırım yapmaktır. Bazıları erkek çocuğa daha çok ilgi ve sevgi göstermektedir. Kardeşler arasındaki geçimsizliklerin, çocuktaki derin kıskançlıkların, ana babaya karşı isyan ve saygısızlıkların kökeninde çoğu kez bu ayırım yatmaktadır.

Korkuya ve baskıya dayalı ilişkiler çocukla aramızdaki bağı koparır. Onu bizden uzaklaştırır. Bizden korkan biri bizi sevmez. Duygularını, düşüncelerini, isteklerini bize açamaz, dertlerini bize aktararak boşalamaz. Çocuğun ilgilerine, gereksinimlerine göre davranmayan, üstelik korkutan ana-babalardan çocuk kaçmaya, daha rahat, daha mutlu olabileceği bir çevre aramaya başlar. Ceza ve korku davranışları düzeltmez. Ancak bir süre için bastırır, gizli tutar. Korku, baskı ve ceza karşısında genellikle çocuklar şu davranışları gösterirler:

- Ana babaya isyan eder.
- Evden kaçır
- Yalanlara başvurur.

• Tüm mutluluğu iç dünyasında aramaya başlar. Dış uyarıcılara karşı tepkisiz kalır, çevreye uyumu zorlaşır. Böylece zihinsel, duygusal, sosyal ve kişilik gelişimi engellenir. Çocuk problemleri biri olur.

Ana-babalarda genel bir eğilim vardır. Çocuğun başarılarından, olumlu davranışlarından ziyade başarısızlıkları, olumsuz davranışları ve suçları üzerinde durulmaktadır. Çoğunlukla bu yönden ele alınan çocuk evden soğur. Tabii ki çocuğun olumsuz davranışları, başarısızlıkları ve suçları üzerinde durulacak, bunların nedenlerini ortadan kaldırmaya, onu daha iyiye yöneltmeye çalışılacak. Ama çocukları aşağılayarak, onları suçlayarak değil; çocuğa da başarısızlıkları, suçları üzerinde düşünme, o davranışlarını değerlendirebilme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Aynı zamanda çocuğun başarısızlıkları, suçları karşısında onun başarıları, olumlu davranışları ele alınmalı, değerleri çocuğa gösterilmelidir. Çocuğa yetenekleri, olumlu kişilik yanları tanıtılarak çocuk iyiye motive edilmelidir. Çocuğun eksik, yanlış ve başarısızlıkları bulunduğu gibi başarıları, doğruları ve olumlu davranışları da vardır. Başarılarını küçümsemek, yanlışlarını bulmaya çalışmak çocuğu daha da yetersizliğe götürür. Onda güvensizlik duygusu gelişir. Ayrıca ana babaya saygısızlık, dersi ve evi sevmeme gibi davranışlar gelişir. O halde çocuğun başarıları, iyi davranışları desteklenerek gelişmesine yardımcı olunmalıdır.

Yaratıcı düşünme gücünü etkin kılıp araştıran, soran ve yorum yapan çocukları önemsemeyen, küçümseyen ana babalar vardır. “*Bunlara kafa yoracak çağda değilsin.*” diyerek onu desteklemeden susturanlar vardır. Oysa çocuğun her davranışı bir gereksinimden doğmaktadır. Olanaklara göre bunu değerlendirmek, çocuğun gelişimini engellemek gerekir.

Önce şunu kabul etmek zorundayız. Çocuğun eksik, yanlış davranışlarda bulunması doğaldır. Çocuk dış dünyasıyla olan ilişkilerinde zaman zaman yanlışlıklar yapacaktır. Bu yanlışlıkları karşısında anlayış göstermeyen, kızan, çocuğu cezalandıran yetişkinlerin çocuğa zarar verdikleri görülmektedir. Çocuk çoğu kez yaptığı davranışın doğru ve yanlış olduğunu bilemez. Çocuk eksik ve yanlış davranışlarda bulunduğu zaman uyarılacak; doğru davranış modellerine yöneltilecektir. Yaşam olaylarını deneyerek doğruyu öğrenecektir. Yetişkin, çocuğun doğruyu bulmasına, sonuçları görmesine yardımcı olmalıdır. Yaptığı yanlışlardan dolayı onu sert bir biçimde cezalandırmak doğru değildir. Ceza çocukta korku ve bunalımlar, sıkıntı ve tedirginlikler doğuracak ve belki de evi ya da okulu terk etmesine sebep olacaktır. Çocuğu cezalandırmak; ona kızmak, onu dövmek sorunu yok etmiyor. Her davranışın bir nedeni vardır. Çocuğu cezalandırmadan önce bu yanlış davranışının nedenlerini doğru bir biçimde ortaya çıkarmak ve onları yok etmek gerekir. Böylece suç otunu kökünden çekmiş, çocuğu yanlış davranışlarından arıtmış oluruz. Çocuk suçlarının çeşitli nedenleri vardır:

- İyi ile kötüyü, doğru ile yanlış birbirinden ayırt edememek,
- Çelişik davranış örnekleriyle karşılaşmak,
- Yanlış davranışları kendine örnek almak,
- Hastalıklar
- İlgisi ve sevgi eksikliği

- Aşırı ilgi ve bağımlılık
- Zekâ geriliği
- Sağlıklı olmayan ortam

Günlük yaşamda çok değişik ana-baba tutumlarıyla karşılaşmaktayız. Örneğin, çocuğuna içten sevgi ve saygı duyan, her konuda ona rehberlik eden ana babaların yanında, çocuktan mutlak itaat isteyen, onlarla tartışmadan, anlaşmadan, kendileri tarafından konulan kural ve emirleri çok sıkı bir şekilde uygulayan ya da çocuğunu ihmal eden ana-babalar vardır. Çocuğunu her hareketinde serbest bırakan ana-babaların yanında çocuğuna karşı baskı ve yasaklara dayanan bir disiplini benimseyen, hatta dayak atan ana-babalar da vardır.

Ana baba tutumlarının çocukların psikolojik belirtilerini nasıl ve ne ölçüde belirlediğine dair Erzurum il merkezinde altı lisenin ikinci sınıfında okuyan öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada ana-baba tutumlarının çocukların ruhsal belirtileri üzerinde önemli etkilerinin bulunduğunu göstermektedir (Düzgün, 1995).

Öğrencilerin hostilete, somatizasyon, depresyon, anksiyete ve olumsuz benlik belirtilerini belirlemek için Kısa Semptom Envanteri (KSE) kullanılmıştır. Bu belirtileri kısaca tanımlamakta yarar vardır:

Anksiyete korku, endişe, gerginlik, sinirlilik, titreme, paniğe kapılma, bulantı, diyare, idrar sıklığı, nefes alamama hissi, terleme gibi semptom ve davranışları içerir.

Depresyon keder, karamsarlık, kötümserlik, mutsuzluk, yalnızlık, benliğe ilişkin olumsuz duygular, intihar eğilimi, ilgi kaybı ve kararsızlık gibi semptom ve davranışları içerir.

Olumsuz Benlik, bireyin kendini başkalarıyla karşılaştığında kişisel yetersizlik ve küçüklük duygularına kapılarak kendini küçük, başarısız, değersiz görme ve suçluluk duyguları gibi semptomları içerir.

Somatizasyon, her hangi bir fizik bozukluk nedeniyle olmadığı anlaşılan, yıllarca devam eden, tekrarlayıcı bir çok somatik şikayetleri içerir. Somatizasyon, bayılma, göğüs ağrıları, karın ağrısı, bulantı, nefes darlığı, bedende uyuşmalar gibi belirtileri kapsar.

Hostilite sinirlilik ve titreme hali, öfkelenme, kızma, güvensizlik, birini dövme, yaralama ve zarar verme isteği, bir şeyleri kırma dökme isteği gibi semptomları içerir

Araştırmada öğrencilerin ana-baba tutumlarını belirlemek için Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen *Ana-Baba Tutumu Envanteri* kullanılmıştır. Envanterin *Demokratik Ana-Baba Tutumu*, *Otoriter Ana-Baba Tutumu* ve *İlgisiz Ana-Baba Tutumu* olmak üzere üç ana alt boyutu bulunmaktadır.

Demokratik ana- baba tutumu çocuğuna karşı içten sevgi ve saygı duyan, çocuğunun ihtiyaçlarına karşı duyarlı olan, yaşına göre çocuğu kendisiyle ilgili bazı kararları almaya teşvik eden, çocuğun görüşlerine değer veren, sözel iletişime olanak sağlayan, hemen hemen her konuda çocuğuna iyi bir rehber olan ana-baba tutumlarını içerir.

Otoriter ana-baba tutumu çocuktan mutlak itaat bekleyen, çocukla sözel iletişime pek yer vermeyen, istek ve emirlerinin tartışmasız yerine getirilmesini isteyen, çocuğu yerine göre kendini yönetebilecek ve kendi hakkındaki kararları alabilecek güçte görmeyen ve her türlü kararı kendisi alan ana-baba tutumlarını içerir.

İlgisiz ana-baba tutumu çocuğunu ihmal, hatta psikolojik bakımdan reddeden, çocuğunun ilgi ve ihtiyaçlarından habersiz olan, çocuğunun nerede ve ne yaptığı ile pek ilgilenmeyen, çocuğunu mümkün olduğu kadar çevresinden uzak tutmaya çalışan, çocuğuna en az sevgi gösteren ve davranışlarına en az kontrol uygulayan ana baba tutum ve davranışlarını içerir.

Yapılan araştırmada üç farklı ana-baba tutumundan her birinin öğrencilerin psikolojik belirtilerini nasıl ve ne ölçüde etkilediği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bunun için de öğrencilerin her psikolojik belirtisi (hostilite, somatizasyon, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik) ana baba tutumunun üç farklı boyutu (demokratik, otoriter, ilgisiz) ile birlikte ele alınmıştır.

Araştırmada ana-baba tutumları ile hostilite arasında önemli bir etkileşim olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre ana-baba tutumları öğrencilerin hostilite belirti düzeyini önemli derecede etkilemektedir. Araştırma bulgularına göre ana-baba tutumları içinden en çok otoriter *ana-baba tutumunun hostilite* belirtisini etkilediği saptanmıştır. Yani çocuklarıyla anlaşmayan, onların isteklerini hiçbir şekilde kabul etmeyen, ana-baba tarafından konulan kural ve emirlerin çok sıkı bir şekilde uygulanması biçiminde nitelendirilen otoriter ana-baba tutumunun öğrencilerde öfke, kızgınlık, düşmanlık ve saldırganlık hali olan hostilite belirtisini meydana getirdiği görülmektedir.

Demokratik ve ilgisiz ana-baba tutumunun ise hostilite belirtisi üzerinde istatistiksel açıdan önemli kabul edilebilecek bir etkilerinin olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre otoriter *ana-baba tutumu bedenle* ilgili fonksiyon bozukluklarının kavranmasına ilişkin sıkıntıları yansıtan somatizasyon belirtisini önemli ölçüde etkilemektedir.

Demokratik ve İlgisiz ana baba tutumunun ise somatizasyon belirtisi üzerinde istatistiksel yönden önemli bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Araştırma incelendiğinde demokratik *ana-baba tutumu*'nun öğrencilerin depresyon düzeyini negatif yönde anlamlı ölçüde etkilediği yani depresyon belirtisini engelleyici yönde etkili bir değişken olduğu; *otoriter ana baba tutumunun* ise öğrencilerin depresyon düzeyini pozitif yönde daha anlamlı ölçüde etkilediği anlaşılmıştır. *İlgisiz ana-baba tutumunun* öğrencilerin depresyon belirtisi üzerinde istatistiksel açıdan önemli bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre ana-baba tutumları öğrencilerin anksiyete belirtisini önemli düzeyde etkilemektedir. Ancak, demokratik ana-baba tutumu ile anksiyete belirtisi arasında negatif yönde önemli bir etki olduğu halde; otoriter ana baba tutumu ile anksiyete belirtisi arasında pozitif fakat daha önemli bir etki bulunmaktadır. Bu ise demokratik ana-baba tutumunun anksiyeteyi engelleyen; otoriter ana-baba tutumunun ise anksiyeteyi meydana getiren önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Bu bulgular bizi demokratik ana-baba tutumunun öğrencilerin anksiyete düzeyini azaltan, otoriter tutumun ise anksiyete düzeyini

yükselten önemli derecede birer değişken olduğu sonucuna götürmektedir. İlgisiz ana-baba tutumunun ise anksiyete üzerinde istatistiksel yönden önemli bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Araştırmada demokratik ana-baba tutumu ile öğrencilerin olumsuz benlik belirtisi arasında negatif; otoriter ana baba tutumu ile olumsuz benlik arasında pozitif yönde önemli bir etkinin olduğu görülmektedir. Buna göre demokratik ana baba tutumu öğrencilerin olumsuz benlik belirtisini azaltan; otoriter ana baba tutumu ise olumsuz benlik düzeyini yükselten önemli birer değiştirenler. Her iki değişkenin etkisi farklı olmakla birlikte her ikisi de öğrencilerin benlik düzeyini önemli ölçüde belirlemektedir. İlgisiz ana-baba tutumunun ise olumsuz benlik belirtisi üzerinde istatistiksel açıdan önemli kabul edilecek bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Bu araştırma bulguları, *demokratik*, *otoriter* ve *ilgisiz* ana-baba tutumlarından her birinin öğrencilerin psikolojik belirtilerini farklı yönde ve farklı derecelerde etkilediğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular *otoriter ana-baba tutumunun* öğrencilerin hostilite belirtisini önemli düzeyde etkilediği, demokratik ve ilgisiz tutumların ise hostilite belirtisini önemli düzeyde etkilemediğini göstermiştir. Köknel (1970), gençlerin çocuk yerine konmaktan, ana-babalarının baskıcı ve katı tutumlarından, anlayışsızlıktan ve hoşgörüsüzlükten yakındıklarını belirtmektedir. Gençlerin yakındıkları konulara baktığımızda bunların *otoriter ana-baba tutumu* ile ilgili olduklarını görüyoruz. Ana-babaların çocuğun davranışlarına uyguladıkları denetim ve disiplin sonucunda çocuklar kendilerine haz veren pek çok şeyden vazgeçme durumunda kalmakta ve bu engellenmeler de çocukta kızma, öfkelenme, sinirlenme vb. hali olan *hostilite* belirtisine yol açmaktadır.

Araştırma bulgularına göre demokratik ve ilgisiz ana-baba tutumunun somatizasyon belirtisi üzerine önemli bir etkisi bulunmazken, otoriter ana-baba tutumunun somatizasyon belirtisini önemli düzeyde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonuçları otoriter ana-baba tutumu ile demokratik ana-baba tutumunun öğrencilerin depresyon, anksiyete ve olumsuz benlik belirtisini önemli düzeyde fakat ters yönde etkilediğini göstermektedir. Başka bir deyişle otoriter ana baba tutumu öğrencileri olumsuz bir biçimde etkileyerek onlarda depresyona, olumsuz benlik ve anksiyeteye yol açarken, demokratik ana-baba tutumu depresyon, olumsuz benlik ve anksiyeteyi engelleyici yönde olumlu bir etkiye sahiptir. Billings ve Moos (1982), çevresel baskının, aile ilişkilerinin depresyonda etkili olabileceğini belirtmektedirler. Horney'e göre anksiyete ebeveyn ile çocuk arasındaki bozuk ilişkilerden kaynaklanmaktadır. Çocuğuyla sağlıklı bir iletişim kuramayan, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmayan, hoş görülme ve anlayışlı davranmayan ana-baba tutumları sonucunda çocuklarda anksiyete belirtisi görülmektedir. Küçük (1987), eşler arası çatışmalı evliliğin, baskı ve cezalandırıcı tutumu onaylayan ebeveyn tutumunun çocukların anksiyete düzeyini yükselttiğini ve öz kavramlarının olumsuz olduğunu bildirmektedir. Yörükoğlu (1985), demokratik tutumlu ana-babaların çocuklarının benlik saygıları ile kendilerine güvenlerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Galbo (1984), bireyin olumlu bir benlik duygusu geliştirebilmesi ve uyumunun sağlanmasında ana-babanın

rolünün önemli olduğunu bildirmektedir. Coopersmith (1967), aile ortamındaki atmosfere göre çocukların benlik tasarım düzeylerinin farklılaştığını göstermiştir. Araştırma bulguları bu araştırmacıların görüşleriyle tutarlılık göstermektedir.

İnsanı bir bütün olarak ele aldığımızda onun zihinsel ve mantıksal yönü kadar duygularının da önemli olduğunu görürüz. Çocuğun öğrenmesi ve akademik başarısı için sahip olduğu duygular oldukça önemlidir. Akıllıca verilen kararlarda, berrak, net düşünme süreçlerinde duyguların önemli bir yeri vardır. Bunun yanı sıra duyguların düşünmeyi bozma gücüne sahip olduğunu da görüyoruz. Limbik sistemden gelen güçlü duyuşsal sinyaller (kaygı, öfke, vb.) sinirsel statikler yaratarak yüksek beyin merkezlerindeki düşünme süreçlerini sabote edebilir. Bu nedenle siniri bozulan birey doğru düzgün düşünemez. Nitekim sürekli biçimde duyuşsal baskıya uğramış olan çocukların zihinsel yeteneklerinde, öğrenme becerilerinde bozukluklar ve yetersizlikler ortaya çıkar (Öner, 1996).

Ana-baba ve öğretmenlerin “Çocuklarımızın mutlu ve başarılı olmaları için neler yapmalıyız?” sorusunun yanıtı çocuklara kazandırılacak duygulardan aranmalıdır. Çünkü araştırma bulguları açıkça göstermektedir ki ana-babalar tutum ve davranışlarıyla çocuklarına haz, neşe ve mutluluk gibi olumlu duygular kazandırabilecekleri gibi kaygı, elem, üzüntü gibi olumsuz duygular da kazandırabilirler. Çocuklar çeşitli psikolojik sıkıntıları yüzünden kapasitelerini en üst düzeyde kullanamamakta ve okuldaki eğitim-öğretim etkinliklerinden yeteri kadar yararlanamamaktadırlar. Bu bakımdan çocuğuyla sağlıklı iletişim kurabilen, tutum ve davranışlarıyla çocuklarında olumsuz duyguların oluşmasına fırsat vermeyen ve çocuklarına olumlu duygular kazandırarak onların mutlu ve başarılı bir birey haline gelmelerine yardımcı olabilen demokratik tutumlu ana-babaların varlığı çocuk için önem taşımaktadır.

Abstract: This study deals with effects of the parents on the children in the process of the education. Parents affect the children from many perspectives in education process. Parents play an important role in the success of their children. These effects should be known and considered to reach the goal of the education. School itself is not sufficient in the education of the children. The role and importance of everybody should be kept in mind for the success of the students. So it is of great benefit that the effects of the parents on the children in their success should be known well. In the present study we aimed at handling the effects of the parents on the children in educational process. It was revealed in the study that the behaviours of the parents caused disorders in behaviours failure at school and depression, anxiety, negative ego, hostility and somatisation in children.

Key Words : Attitude of parents

Kaynakça

- Billings, A.G., and Moos R.H. "Psychosocial Theory and Research on Depression: An integrative framework and review." *Clinical Psychology Review*. 1982, 2, 213-237
- Coopersmith, S, "The Antecedents of Self-esteem." San Francisco, Freeman: 1967.

- Düzgün, Ş.(1995). Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri İle Ana_Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Ekşi, A., “Çocuk, Genç, Ana Babalar.” Bilgi Yay. Ankara, 1990.
- Ercan, A.R., “Eğitimde Biz ve Çocuklarımız.” MEB. Yay. İstanbul, 2004.
- Galbo,J., “Adolescent Perceptions of significant Adults: A review of literature” Adolescence Vol. XIX 76, 951-970.
- Köknel, Ö., “Kişilik” Altın Kitaplar Yay. İstanbul, 1985.
- , “Türk Toplumunda Bugünün Gençliği” Bozak Basımevi, İstanbul, 1970.
- Kuzgun, Y., “Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi.” Yayınlanmamış doktora tezi. H.Ü. Ankara, 1972.
- Küçük, Ş., “The validity of the Turkish form of the parı subcales II, III, IV.Unpublished Master Thesis.” Boğaziçi Ü. İstanbul, 1987.
- Yavuzer, H., “Çocuk ve Suç” Remzi Kitapevi, İstanbul, 1992.
- Yörükoğlu, A., Gençlik Çağı. Ankara: Türkiye İş Bankası Yay. 1985.